

infami ad privatam locum accessit, ut per inspectionem astrolabii furtum ecclesie posset recuperare, licet sine pacto expresso cum dæmone, sed ex zelo et simplicitate id fecisset, gravissime peccasse dicitur. Quem textum expendit bene Cajetanus, dicta questione 65, articulo 2. Et ex eo colligit, ignorantiam raro excusare gravitatem hujus delicti. Præterea, in cap. 1, eodem titulo, generaliter dicitur esse prohibitum de furtis inquirere per divinationem; unum autem genus divinandi est per astra. Ratio autem est, quia ex astris non possunt cognosci ab homine hæc occulta, et ideo illa inquisitio pactum implicitum involvit, quia vel supponit artem aliquam a dæmone traditam, vel eo tendit ut dæmon se immisceat, et quod desideratur, ostendat. Antecedens notum est, quia vel præteritæ actiones investigantur nunc ex dispositione, et aspectu quem nunc astra habent; et sic minus possunt ex illis cognosci quam actiones futuræ, quia multo minus pendent jam ex causalitate cæli, quam futura, ut recte notavit Origenes apud Eusebium supra. Si vero investigentur præterita ex præteritis constellationibus, habent ad illam eandem habitudinem causarum insufficientium, et non imponentium necessitatem. Denique eodem modo comparantur ad illa, sicut præsens constellatio comparatur ad futurum eventum; ergo illa investigatio præteritorum contingentium habet eandem malitiam, quæ futurorum. Quod si loquamur de actionibus quæ eodem tempore fiunt, vel illæ sunt occultæ, quia sunt actus liberi mere interni; et sic constat non posse cognosci in astris, quia non sunt causæ per se illorum, nec in illis ponunt necessitatem; vel sunt actiones aut res externæ, sed occultæ, propter distantiam loci, vel remotionem ejus a sensibus hominum; et sic etiam non potest talis effectus in præsentem per astra cognosci, quia per astra non potest haberi notitia intuitiva talis effectus, ut constat, nec abstractiva, quia etiam ad hoc non imposuerunt astra necessitatem, ut res in tali loco reponderetur, vel ut Romæ nunc hoc vel aliud fieret ab hominibus. Ergo in his omnibus divinationibus est idem genus superstitionis et malitiæ.

28. *Idem etiam dicendum de effectibus casualibus.* — *Objectio.* — *Solutio.* — Tertio, extenditur assertio etiam ad effectus casuales, qui licet a causa libera non eveniant, ex accidentario concursu et impedimento causarum naturalium raro contingunt. Ista enim,

ut talia sunt, non habent certam causam in astris, et ideo ex illis ea investigare, idem vitium est superstitionis divinationis, ut expresse docuit D. Thomas, in dicta quæst. 95, art. 5, et alii supra citati. Ratio vero est, quia hujusmodi casualis effectus, ut talis est, non habet causam per se, ut dixit Aristoteles, in 6 Metaphysic., utique infra Deum, qui sua infinita scientia et providentia omnia comprehendit, et ipsum etiam concursum, seu occursum contrariarum causarum aut intendit, aut ex certa scientia permittit. In cælo autem nihil tale conjectari potest, quod sit causa illius concursus causarum, a quibus proxime casualis effectus eventurus est; ergo nullo modo potest ex astris prædici. Dices, per astrologiam non inspicitur tantum unam vel aliam stellam, sed concursum et aspectum futurum in omnibus; ergo in collectione omnium poterit cognosci effectus casualis futurus. Respondeo negando consequentiam; tum quia homo non potest omnium stellarum, etiam fixarum, concursum et vim exacte cognoscere, quod necessarium esset ad talium effectuum certam cognitionem; tum maxime quia casualis effectus non solum pendet ex astris, sed etiam ex causis inferioribus, et ex materiæ dispositionibus, quæ in astris cognosci non possunt, et hominibus notæ non sunt, neque per illas artes considerantur. Unde neque Angeli ipsi possunt naturali virtute hos casuales effectus in solis astris cognoscere, sed indigent comprehensione omnium aliarum causarum, tam efficientium, quam materialium, quæ in tali puncto concurrere possunt, ut ex propria materia constat; homines autem non possunt hæc omnia comprehendere; ergo ex astrorum observatione talis cognitio haberi non potest; ergo cum inde quæritur, superstitionis sum est, et disciplina dæmonum tacite desideratur.

29. *Assertur non solum non posse hæc prædici, ut certo eventura, sed etiam nec ut probabiliter futura.* — Quarto ampliatur assertio, ut non solum locum habeat, quando hæc prædicuntur ut certo eventura, sed etiam quando simpliciter et in particulari asseruntur, et credenda proponuntur, etiam secundum moralem et probabilem conjecturam. Hoc non est ita certum, sicut cætera; aliqui enim auctores catholici significant hoc non esse peccatum, quia nec per se malum esse videtur, nec invenitur prohibitum. Prior pars constat, quia conjecturalis cognitio haberi

potest ex his causis, nec ex illa sequuntur incommoda supra illata, quia nec tollitur liberum arbitrium, nec inducitur fatum, etc. Altera vero pars probatur, quia nullum invenitur jus humanum, in quo aliquid amplius in hoc genere prohibeatur, quam quod per se malum sit. Alii vero etiam hoc genus probabilis prædictionis damnant: quod in particulari invenio in quodam scholio ad Panorm., in cap. 2 de Sorileg., verb. *Sed meo*, etc. Quod probat ex cap. *Illos planetarios*, 26, quæst. 2, ubi Augustinus ait, christianam pietatem repellere, damnareque omnem consultationem horum astrologorum; at si posset expectari saltem probabilis cognitio sine peccato, non esset damnanda talis consultatio, quia in hominibus probabilis cognitio ad multa esse potest utilis; ideoque sine peccato ex naturalibus causis inquiritur. Est ergo prohibitum rimari futura ex astris, sive ad certam cognitionem eorum habendam, sive ad conjecturalem.

30. *Qui verbis prædicit hæc futura, damnatur et punitur jure, ut divinus.* — Sed in hoc puncto loqui possumus vel in ordine ad iudicium externum, quod in præsumptione sæpe fundatur; vel in ordine ad conscientiam, et ad Deum, qui iudicat de culpa actionis, prout in se est. Unde etiam sermo esse potest vel de exteriori prædictione, vel de interiori intentione et credulitate. Primo ergo, quod spectat ad externum forum, ac iudicium, qui simpliciter et absolutis verbis prædicit hæc futura in particulari, ut hunc futurum esse Episcopum, vel ducem, vel similia, vel revelat particularia facta omnino occulta, jure ecclesiastico damnatur, et punitur ut divinus, licet postea explicet intellexisse suam prædictionem ut probabilem. Hoc evidenter probatur ex verbis Sixti V statim referendis. Et ratio est, quia unusquisque iudicandus est apud homines juxta planum verborum sensum; nam, si illi evasioni daretur locus, nullus posset convinci, quia ipsi nunquam dicunt hoc infallibiliter esse eventurum, imo fatentur in generali interdum sua principia deficere. Quare in tali prædictione absoluta non deest gravis culpa, saltem propter scandalum, et propter speciem mali cum præsumptione juris, et de jure. Unde ulterius addimus, quod, licet in his prædictionibus expresse addant, se non affirmare id tanquam certum, nihilominus coram Ecclesia non excusantur, sed puniendi sunt. Hoc declaravit expresse Sixtus V in dicto Motu, di-

cens: *Statuimus, ut contra facientes judicia, et natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid eventurum affirmare audent, etiamsi id se non certo affirmare asserant, aut protestentur, etc., inquirant, et procedant, et in eos severius canonicis pœnis, et aliis eorum arbitrio animadvertant.* Vel ergo Pontifex supponit hoc esse jure ecclesiastico prohibitum, vel tacite id prohibet, seu prohibitionem auget, alias non juberet eos puniri, non obstante prædicta declaratione et protestatione ipsorum. Ratio autem esse potest, vel quia etiam ille modus prænunciandi futura, est perniciosus reipublicæ, quia eadem incommoda, et vanæ investigationes ex illo sequuntur; vel quia semper præsumitur ea verba proferri ad occultandam malitiam et divinationem; vel certe quia etiam illa est vera divinatio, ut jam dicam. In tota ergo hac exteriori prædictione invenitur culpa, saltem ratione scandali, et prohibitionis Ecclesiæ.

31. *Etiamsi non ut certa hæc prædicentur, neque prædicens interius aliud habeat, superstitione tamen agit.* — Dico vero ulterius, etiamsi quis interius non plus intendat quam verbis profert et declarat, cum dicit, se id non affirmare ut certum, sed ut probabile, superstitione agere, et aliquam culpam gravem superstitionis divinationis committere. Ratio est, quia ex solis astris comparari non potest cognitio talium futurorum vel occultorum ita probabilis, ut ad definitum iudicium ferendum sufficiat, scilicet, ita esse futurum; qui autem ita illa prædicit, vel ea intentione illa investigat, saltem hanc determinatam cognitionem humanam talium futurorum inquirat; ergo tacite vult ex disciplina dæmonis talem cognitionem comparare. Minor et consequentia nota est. Major autem patet ex superius dictis, quia sola astra sunt remotissimæ causæ, et illæmet sunt majori ex parte hominibus ignotæ, quia plures omnino ignorantur, et paucae illæ quæ cognoscuntur, imperfectissime cognoscuntur, quoad earum virtutem et influentiam. Et confirmatur, quia hæc divinatio etiam sub specie probabilitatis solum fundatur, ut supponimus, in regulis artis iudicialiæ; at illæ regulæ non possunt habere etiam probabilitatem ex solis astris, et ideo damnantur, ut industria dæmonum introductæ; ergo illa investigatio, vel credulitas, etiamsi sit cum formidine, superstitionis est. Et hoc tandem bene confirmant verba Dei per Jere-

miam: *A signis cæli nolite metuere*; non enim irrationabiliter timerentur, si iudicium probabile, et cognitionem humanam conferre possent. Si ergo timenda non sunt, profecto nec sub illa specie inquirenda, aut consulenda sunt. Secus autem esset, quando non ex astris solis, sed ex aliis circumstantiis, et causis particularibus sumeretur conjectura, ut ex temperamento personæ, ex aliis actibus ejus, et similibus circumstantiis; nam talis observatio non est divinatio, sed providentia; unde si inter alias conjecturas consideretur etiam aspectus astrorum, quatenus aliquid conducere potest, id non pertinet ad superstitionem, sed ad naturalem astrologiam, quæ non est damnata, ut diximus.

CAPUT XII.

AN SORTIUM USUS SEMPER SIT SUPERSTITIOSUS ET PROHIBITUS.

1. *An sortes semper superstitiosæ sint et prohibitæ.* — Ratio dubitandi est, quia sortium mos et tempore legis scriptæ, et in lege gratiæ invenitur a Sanctis Patribus usitatus; ergo de se non est malus, sed potest licite fieri. Antecedens patet, nam terra promissionis per sortem divisa est, Deuter. 1, Actor. 17; Saul per sortem electus est, 1 Reg. 10. Ministeria etiam sacerdotalia sorte dividebantur, juxta illud Luc. 1: *Sorte exiit ut incensum poneret*, etc. Imo in ipsis divinis sacrificiis sorte eligebatur quid esset offerendum Deo, Levit. 16. Præterea Josue, ad cognoscendum malefactorem occultum, sortem misit, Josue 7. Et Jonathas sorte cognitus est, 1 Reg. 14. Jonas etiam sorte agnitus est, Jonæ 1. Ac denique Matthias sorte electus est, Actorum 1. Unde Augustinus, concion. 2 in Psalm. 30, circa illa verba: *In manibus tuis sortes meæ*, colligit sortes non aliquid mali esse: *Sed res est* (ait) *in dubitatione humana posita, divinam indicans voluntatem*. In contrarium vero est, quia sortilegia, id est, sortium usus, vel per sortes electio jure damnata est, toto titulo de Sortilegiis, et 26, quæst. 1, 2 et sequentibus, ubi multa ex Patribus referuntur.

2. *Sortes vel divisoriæ, vel consultatoriæ, vel divinatoriæ sunt.* — Resolutio vero clara est, adhibita sortium divisione, quæ trimembris dari solet ex D. Thom., dicta quæst. 95, artic. 8. Nam quædam sortes dicuntur divisoriæ, quædam consultatoriæ, quædam divinatoriæ; sed hujus partitionis sensus et ratio

intelligitur melius, ad duo membra usum sortium revocando. Ad duos enim fines mitti possunt sortes, scilicet, vel ad aliquem effectum faciendum, vel ad aliquid occultum recognoscendum, seu revelandum. Quando priori modo mittuntur, dicuntur generaliter sortes divisoriæ, et dici potest contractus sortium, seu sortes quæ mittuntur in vi alicujus contractus; nam ille effectus, qui per sortes intendi potest, non est effectus physicus, quia per sortes non applicatur aliqua physica causa ad operandum, sed est effectus moralis, qui ex conventionem hominum fieri potest, ut est translatio domini ejus rei quæ in sortem mittitur, vel collatio officii, aut beneficii, aut alterius potestatis, quæ per electionem vel sortem conferatur. Quoties autem sortes ad aliquem hujusmodi effectum faciendum mittuntur, necesse est ut in vi alicujus pacti et conventioni præviæ inter eos, quorum consensu ille effectus fieri potest, mittantur, alias non essent operaturæ; accedente vero illo pacto, in virtute illius operantur. Nam pactum includit voluntatem quasi conditionatam ejus, qui potestatem habet ad talem effectum faciendum, quæ voluntas transit in absolutam, impleta per sortem conditione; nam, licet illa conditio casu impleatur, non refert, quia non aliter posita erat in pacto. Et ita pro diversitate hujus pacti variæ possunt esse istæ sortes; aliæ enim sunt lusoriæ, ut sunt in omni ludo, cujus eventus pendet ex pura fortuna; aliæ sunt electoriæ, seu quæ ad electionem faciendam ordinantur. At vero quando sortes solum mittuntur ad cognoscendum occultum aliquid, tunc generali nomine dici possunt, et consultatoriæ, et divinatoriæ; quia omnis inquisitio veritatis occultæ quædam consultatio est, et omnis prædictio vel præcognitio illius potest dici divinatio, generatim loquendo. Tamen, quia divinatio in malam partem sumitur, ut supra diximus, sortes illæ quibus tacite vel expresse consulitur dæmon, divinatoriæ dicuntur; si vero consulatur Deus, dicuntur consultatoriæ, per vocis etiam appropriationem.

3. *Sortes divisoriæ per se malæ non sunt.* — Dico ergo primo: sortes divisoriæ, seu quæ fiunt in vi contractus, per se et natura sua malæ non sunt, aliquæ vero sunt humano jure prohibitæ, aliæ vero indifferentes adhuc manent. Conclusio est communis et clara. Prima enim pars constat, quia in illis sortibus nulla superstitio invenitur, quia nec ad cognitionem rei incertæ ordinantur, sed immediate

ad operationem; nec etiam continent expresse aut tacite aliquam dæmonis invocationem, quia nec ad docendum, nec ad operandum aliquid, imploratur ejus auxilium, cum per eas sortes nihil intendatur, quod superet efficaciam voluntatis humanæ, vel divinæ, si jussu vel nutu illius sortes mittantur, ut dicimus. Per se autem non requiritur in tali sortium usu aliquis dæmonis consensus, vel cooperatio. Materialiter autem potest contingere, ut aliquis habens aliquam cum dæmone societatem, pactum cum illo faciat, mittendo sortes pro determinanda obligatione ad hanc vel illam actionem; verumtamen ibi ratio superstitionis non consistit proprie in sortibus, sed in paciscendo cum dæmone. Abstrahendo ergo ab hac speciali malitia, in usu sortium ex contractu ad aliquid dividendum, vel conferendum, per se et natura sua malitia superstitionis non est; nec etiam habet talis usus malitiam injustitiæ, nisi aliunde ex materia, vel aliqua deceptione, vel ex modo sortium illi adjungantur; id enim interdum accidere posse infra videbimus: est autem quid singulare et quasi accidentarium. Per se autem sortes non involvunt injustitiam, quia in eis est voluntaria pactio, et potest esse cum æqualitate utriusque partis. Nec denique est ibi per se conjuncta malitia contra alias virtutes, quæ probabili ratione cogitari possit. Sortes ergo hæc non sunt intrinsece malæ.

4. *Sortes generaliter non prohiberi.* — Neque etiam inveniuntur sortes generaliter prohibitæ; nullibi enim ostendi poterit talis lex vel civilis, vel canonica, quia potius jure civili in multis casibus approbantur, ut patet ex leg. *Si duobus*, Cod. Communia, de Legatis, ubi in variis casibus, in quibus hæredes vel legatarii, quibus æqua data est potestas eligendi servum, vel rem aliam, inter se de electione contendunt, omnibus dicitur ibi: *Sancimus in hujusmodi casibus rei judicem fortunam esse, et sortem inter altercantes adhibendam, ut quem sors prætulerit, is quidem habeat potestatem eligendi*. Et Glos. ibi, verb. *Fortuna*, aliam legem Digestorum refert. Nec talis lex judicari potest iniqua; tum quia quod privati homines possunt licite facere ex communi consensu ad tollendas controversias, potest per legem statui ut ita fiat; tum etiam quia illud est in talibus casibus optimum medium ad dirimendas lites, et nulli parti est injuriosum, cum in omnibus sit æquale jus; quod, ut supponitur, nec dividi potest, nec omnibus æqualiter applicari, et ideo incerti-

tudo etiam sortium æqualis est. Nec jus canonicum leges illas pro similibus casibus reprobavit. Et statim afferemus casus alios, et regulam generalem constituemus ad discernendum, quando hujusmodi sortes liceant aut non liceant.

5. *Jus canonicum prohibet sortes in electionibus ecclesiasticis.* — Tertia ergo pars assertionis declaratur, quia in jure canonico prohibentur sortes in electionibus ecclesiasticis faciendis. Hoc patet ex cap. *Ecclesiæ*, extra, de Sortilegiis, ubi prius dicitur, *multa reprehensione dignum, quod sors in talibus interveniat*. Et postea concluditur: *Sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes*. Ex quibus verbis colligitur primo, prohibitionem illam extendi ad omnem ecclesiasticam electionem, quia absolute et sine restrictione fit, et in talibus locutionibus indefinita locutio æquivalet universali, quia generales regulæ per eas constituuntur, sicut in doctrinalibus. Quod maxime est necessarium in lege prohibente, quia prohibitio includit virtuales negationem, quæ vim habet distribuendi. Imo ex discursu illius textus, constat non tantum esse prohibitam sortem in ipsa dignitate ecclesiastica, officio, aut beneficio conferendo, sed etiam in eligendis vel nominandis compromissariis ad electionem faciendam. Ibi enim dicitur fuisse reprehensione dignum, quod potestas nominandi seu eligendi compromissarios, uni per sortem delata fuerit. Et ratio est, vel quia etiam tunc provisio Ecclesiæ immediate reducitur in sortem, vel quia eadem incommoda in illa sortitione inveniuntur; nam fieri potest ut ille, qui per sortem assumitur ad compromissarios nominandos, indignus sit, et ineptus ad illud munus, ex quo tota electio Episcopi aut alterius similis postea pendet. Et hac ratione (ultra vim verborum) extenditur illa prohibitio ad omnem electionem ecclesiasticam, per quam vel jurisdictio etiam ad unum actum, vel jus eligendi aut nominandi, vel ecclesiastica dignitas aut officium, vel beneficium, vel administratio ecclesiastica conferitur; et in hoc conveniunt expositores ibi cum Glossa, et Theologi cum D. Thoma, dicto articulo octavo, et Summistæ.

6. *An sortes liceat inter duos mittere, quando suffragia sunt paria.* — Sed quæri potest circa hoc, primo, an saltem in eo casu, in quo suffragia paria sunt, et duo habuerunt in electione (semel, bis, aut sæpius facta) paria suffragia, an, inquam, liceat inter illos duos sortem mittere. Videri enim potest licitum; tum